

A Theoretical Sketch of Masoud Pezzekian's Foreign Policy Perspective

Hamid Ahmadinejad Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran. Email: ahmadinejad.h@lu.ac.ir

Sajad Gheytasi PhD Student in International Relations, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran. Email: gheytasisajad@gmail.com

Tajeddin Salehian PhD in International Relations and Lecturer, Faculty of Literature and Humanities, University of Ilam, Ilam, Iran. Email: salehiyant@yahoo.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Foreign policy,
Masoud Pezzekian,
Interactionism,
Lacqueaux and Mouffe
discourse.

ABSTRACT

In the four decades since the Islamic Revolution, with the coming to power of different governments, Iran's foreign policy has always witnessed fundamental changes in approach, tools, and goals. The first basis of these changes, which can be interpreted as a "change from" or a "change in" in relation to the transformation that has occurred in foreign policy, is the president, who carries the new discourse. Accordingly, it seems that the coming to power of Masoud Pezzekian, in conjunction with these permanent changes, includes fundamental developments in Iranian foreign policy. Therefore, the present study addresses the question: How can the perspective of Masoud Pezzekian's discursive system in foreign policy be formulated? Within the framework of Laclau and Mouffe's theory and based on the method of directional qualitative content analysis (Pezzekian's positions and speeches during the election period), the hypothesis is examined that Pezzekian's discourse, based on the central signifier of "opportunistic interaction," gives meaning to other floating elements such as de-escalation, East/West simultaneity, the rule of the game based on common interests, and the pursuit of justice. These signifiers and elements will make the foreign policy of the Pezizian government not absolutely black and white but rather gray in nature, meaning that if Iran's desires, ideals, and goals are respected, the "opposite other" will be considered an activist for interaction.

Cite this Article: Ahmadinejad, H. , Gheytasi, S. and Salehian, T. (2025). Theoretical Perspective on the Foreign Policy of Masoud Pezeshkian. *International Relations Researches*, 14(4), 89-112. doi: 10.22034/irr.2025.469366.2570

© Author(s)

Publisher: Iranian Association of International Studies

DOI: 10.22034/irr.2025.469366.2570

ترسیمی نظری از چشم‌انداز سیاست خارجی مسعود پزشکیان

حمید احمدی نژاد نویسنده مسئول، استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده ادبیات و علوم انسانی،

دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران. رایانامه: ahmadinejad.h@lu.ac.ir

سجاد قیطاسی دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

رایانامه: gheytaisajad@gmail.com

تاج‌الدین صالحیان دکترای روابط بین‌الملل و مدرس دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

رایانامه: salehiyant@yahoo.com

در باره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	در چهار دهه پس از انقلاب اسلامی با روی کار آمدن دولت‌های متفاوت سیاست خارجی ایران همواره شاهد تغییراتی اساسی در رویکرد، ابزارها و اهداف بوده است. پایه نخستین این تغییرات را که می‌توان به نسبت تحول روی داده در سیاست خارجی «تغییر از» یا «تغییر در» تفسیر کرد، رئیس‌جمهور حامل گفتمان نو است. بر همین اساس به نظر می‌رسد روی کار آمدن مسعود پزشکیان در پیوست با این تغییرات دائمی در بردارنده تحولاتی اساسی در سیاست خارجی ایران باشد. لذا پژوهش حاضر بدین سؤال می‌پردازد که: چشم‌انداز منظومه گفتمانی مسعود پزشکیان در سیاست خارجی را چگونه می‌توان صورت‌بندی کرد؟ در چارچوب نظریه لاکلا و موفه و مبتنی بر روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار (مواضع و سخنان پزشکیان در دوران انتخابات) این فرضیه مورد بررسی قرار می‌گیرد که گفتمان پزشکیان براساس دال مرکزی «تعامل فرصت‌گرا»، به عناصر شناور دیگر مانند تنش‌زدایی، هم‌زمانی شرق/غرب‌گرایی، قاعده بازی براساس منافع مشترک و عدالت‌طلبی معنا می‌بخشد. این دال و عناصر باعث خواهد شد تا سیاست خارجی دولت پزشکیان به طور مطلق سیاه و سفید نبوده بلکه بیشتر ماهیت خاکستری داشته باشد، بدین معنا که در صورت احترام به خواسته‌ها، آرمان‌ها و اهداف ایران، «دیگری مقابل» کنشگری برای تعامل تصور خواهد شد
کلیدواژه‌ها: سیاست خارجی، مسعود پزشکیان، تعامل‌گرایی، گفتمان لاکلا و موفه.	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۵	

استناد به این مقاله: احمدی نژاد، حمید، قیطاسی، سجاد و صالحیان، تاج‌الدین. (۱۴۰۳). ترسیمی نظری از چشم‌انداز سیاست خارجی

مسعود پزشکیان. پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱۴(۴)، ۸۹-۱۱۲. doi: 10.22034/irr.2025.469366.2570

© نویسنده(گان)

ناشر: انجمن ایرانی روابط بین‌الملل

سیاست خارجی به عنوان آوردگاه تأمین منافع و اهداف ملی هر بازیگر نظام بین‌الملل در ارتباط با سایر کنشگران این عرصه، متأثر از عوامل متعددی دچار تغییر و تحول می‌شود. این تغییرات به تناسب عوامل موجد تغییر، گاهی چنان است که کل سیاست خارجی را دگرگون می‌کند و گاهی نیز باعث تغییر در تاکتیک‌های اجرایی آن می‌شود. در تقریباً چهار دهه پس از انقلاب اسلامی، تغییر در سیاست خارجی را می‌توان از نوع تغییر دوم یعنی تحولات تاکتیکی دانست. به عبارتی در ایران پس از انقلاب اسلامی، منطق کلان هویت‌بخش، اهداف و آرمان‌های برآمده از این هویت و نیز رسالت‌های نقشی برآمده از انقلاب، سیاست خارجی را در یک پارادایم مشخص تعریف می‌کند، اما این امر به معنای ثبات و یکپارچگی بدون تغییر آن نبوده است. لذا سیاست خارجی با روی کار آمدن هر دولتی در ایران، با حفظ اصول شاهد «تغییر در» یعنی تغییر تاکتیکی و محتوایی بوده است. از مهمترین دلایل این تغییر تاثیرگذاری گفتمان به قدرت رسیده و نیز افراد حامل این گفتمان می‌باشد. در همین ارتباط قطعاً به قدرت رسیدن مسعود پزشکیان به عنوان نهمین رئیس‌جمهور ایران در پیوست با تغییرات دائمی چهل ساله، تحول در سیاست خارجی را رقم خواهد زد. استخراج مفاهیم مندرج در دیدگاه‌ها و ایده‌های پزشکیان و انطباق این ایده‌ها با یک چارچوب نظری از آنجا که نظریه خود قابلیت پیش‌بینی‌کنندگی دارد، می‌تواند گامی مؤثر در شناسایی خطوط کلی سیاست خارجی دولت او باشد، به خصوص که او رئوس کلی سیاست خارجی خود را در برخی مواضع و یادداشت‌هایی ارائه کرده است. البته باید توجه کرد که پزشکیان گرچه سوابق اجرایی و مدیریتی بسیاری داشته اما در نهایت قابل انکار نیست که وی در زمینه سیاست خارجی تخصص ندارد و لذا می‌توان گفت بخش اعظمی از ساختار سیاست خارجی او را قاعدتاً وزیر خارجه و افرادی مانند محمدجواد ظریف شکل و قوام خواهد داد. ساختار سیاست خارجی این مجموعه تاثیرگذار نیز به احتمال بسیار زیاد در قالب همان ارزش‌ها، باورها و ایده‌هایی که قبلاً نمودهای آن در سیاست خارجی بروز و ظهور یافته حرکت خواهد کرد. با اتکاء به این مفروضات پژوهش حاضر با هدف شناسایی گفتمان حاکم بر سیاست خارجی ایران در دوره مسعود پزشکیان، براساس سخنان و گفته‌های او به ویژه در مناظره‌های انتخاباتی و بیانیه‌های پس از پیروزی، بدین سؤال می‌پردازد که: چشم‌انداز منظومه گفتمانی مسعود پزشکیان در سیاست خارجی را چگونه می‌توان صورت‌بندی کرد؟ چارچوب تئوریک مورد استفاده گفتمان لاکلا و موفه و روش مورد اتکای مقاله برای تبیین مساله نیز تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار است. شروع پژوهش در این روش براساس مبانی چارچوب نظری

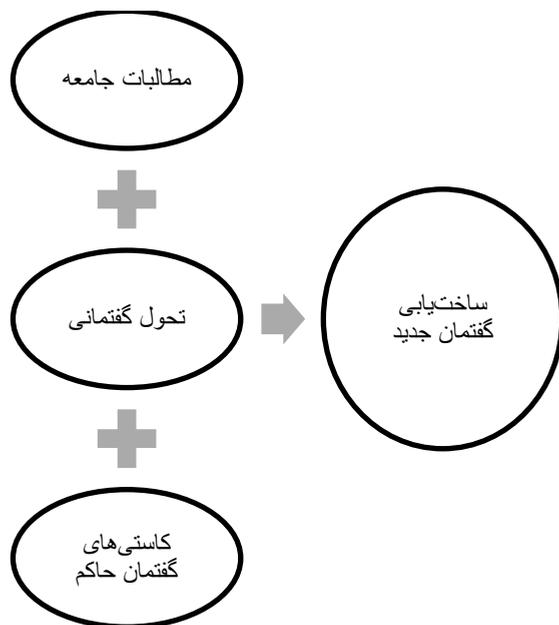

صورت می‌گیرد. بنابراین نقطه قوت این روش پشتیبانی از نظریه موجود و ایجاد فهم گسترده‌تر است (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰: ۲۵). براساس این روش آراء، نظرات، گفته‌ها و دیدگاه‌های کیس مورد مطالعه که در این پژوهش مسعود پزشکیان است به عنوان داده‌های تحقیق مورد استفاده قرار گرفته و این داده‌ها بر پایه مفاهیم چارچوب تئوریک تفسیر می‌شوند.

در خصوص پیشینه پژوهش نیز با توجه به تازگی موضوع تا زمان نگارش این پژوهش هیچ اثر علمی-پژوهشی در منابع داخلی و خارجی از سوی نویسندگان به جز یادداشت‌ها و تحلیل‌های کوتاه اغلب ژورنالیستی یافت نشد، که برخی از این آثار به عنوان داده‌های اسنادی در جهت تبیین موضوع استفاده گردید.

۱. مبنای تحلیل: گفتمان لاکلا و موفه

جهان محصول گفتمان‌هاست، بدین معنا که گفتمان به واقعیت معنا می‌بخشد و جهان اجتماعی نیز در نتیجه همین فرآیند ساخته می‌شود و تغییر می‌کند (کسرایبی و پوزش شیرازی، ۱۳۸۸: ۳۴۰). در میان نظریات متعلق به حوزه گفتمان، نظریه لاکلا و موفه به دلیل اتکاء به مجموعه‌ای از مفاهیم و ساختار نظام‌مند، چارچوب تحلیلی قابل‌ی برای تبیین تحولات در جوامع است. از منظر لاکلا و موفه گفتمان سازنده جهان ماست (Jorgensen and Phillips, 2002: 19) و لذا تغییر در گفتمان‌ها تغییر در کل نظام اجتماعی را به دنبال دارد، بنابراین نزاع گفتمانی باعث ایجاد، تغییر و بازتولید واقعیت می‌شود. در این روند مبنای قوام یافتن یک گفتمان جدید و معرفی خود به عنوان راهکار توانمند و کارآمد برای برون‌رفت از مشکلات جامعه، مطالبات و الزامات اجتماعی-سیاسی جامعه و نیز کاستی‌های گفتمان حاکم است (مقدمی، ۱۳۹۰: ۹۳). این روند ساخت‌یابی گفتمان جدید در قالب این تئوری را می‌توان بدین صورت نشان داد:

شکل ۱. فرآیند تحولات گفتمانی در جوامع

منبع: (نویسندگان)

از میان عناصر گفتمان لاکلا و موفه پژوهش حاضر مولفه‌های زیر را مبنای تحلیل مساله خود قرار داده است:

الف. عاملان سیاسی: عاملان سیاسی به عنوان کنشگر فردی و اجتماعی نقش تعیین کننده‌ای در غلبه یک گفتمان بر گفتمان‌های رقیب دارند. این عاملان با دست زدن به کنش و عمل باعث منزلت هژمونیک گفتمان می‌شوند. بنابراین ظهور و غلبه گفتمان‌ها متأثر از نقش‌آفرینی عاملان سیاسی به عنوان کسانی است که رهبری نزاع سیاسی را بر عهده دارند (دهقانی فیروزآبادی و عطائی، ۱۳۹۴: ۲۶).

ب. طرد و برجسته‌سازی: این دو مفهوم به عنوان دو ضلع از «مربع ایدئولوژیک» ون دایک به معنای بیان و تأکید بر اطلاعات مثبت مربوط به «خود» و بیان و تأکید بر اطلاعات منفی مربوط به «دیگری» است (Van Dijk, 2003: 44). در نتیجه این امر خود برجسته و «دیگری» به حاشیه رانده می‌شود (نخعی زرنندی و دیگران، ۱۳۹۹: ۷).

ج. دال‌های گفتمان: لاکلا و موفه از دال مرکزی و شناور سخن می‌گویند. از دید آنها تثبیت معنا حول دال مرکزی باعث ظهور یک گفتمان می‌گردد (Laclau and Mouffe, 1985: 112).

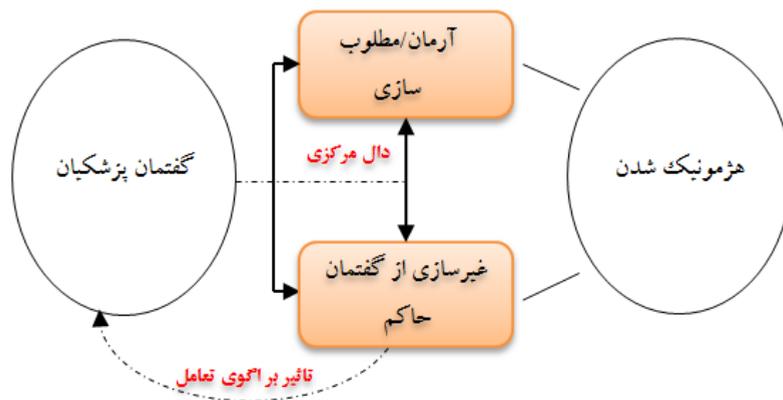

به این ترتیب در سایه دال برتر نشانه‌های دیگر نظم پیدا کرده و با هم مفصل‌بندی می‌شوند. دال‌های شناور مفاهیمی هستند که معنای آنها هنوز تثبیت نشده و گفتمان‌های مختلف تلاش دارند به روش خاص خود به آنها معنا دهند (Jorgensen and Phillips, 2002: 28)

د. هژمونیک شدن گفتمان: قرار گرفتن یک گفتمان در موقعیتی که هیچ گفتمان دیگری خود را به عنوان جایگزین آن نشان ندهد زمینه هژمونیک شدن آن خواهد بود (Laclau, 1990: 66). این فرآیند به معنای موفقیت یک گفتمان در تثبیت معنای مورد نظر خود (حسینی‌زاده، ۱۳۸۳: ۱۹۴) و پذیرش نظام معنایی مطلوب آن در ذهنیت جمعی جامعه با اتکاء به دال مرکزی است (سلطانی، ۱۳۸۳: ۱۵۷).

ه. غیرسازی: غیرسازی هم عامل شکل‌گیری هویت‌هاست و هم پس از آن بر الگوهای تعامل تأثیر می‌گذارد (سمعی‌اصفهانی و فتحی‌مظفری، ۱۳۹۱: ۱۵۱). غیرسازی در چارچوب طیف‌های متعددی از رقابت و طرد تا سرکوب و خشونت می‌تواند هابزی (دشمنانه)، لاکمی (رقابتی) و کانتی (دوستانه) باشد (ونت، ۱۳۸۴: ۴۵۰).

اگر بخواهیم روند انطباق این تئوری را با موضوع پژوهش حاضر به شکل شماتیک نشان دهیم چنین تصویری نمایان می‌شود:

شکل ۲. انطباق چارچوب نظری پژوهش بر موضوع

منبع: (نویسندگان)

۲. ساخت‌یابی گفتمان پزشکیان

ایران در طول ۴۵ سال گذشته دو بار شاهد انتخاباتی زودهنگامی بوده است. ریاست‌جمهوری ناتمام ابوالحسن بنی‌صدر با برکناری او و دوره رجایی با به‌شهادت رسیدن او، زمینه دو انتخابات پیش از موعد در جمهوری اسلامی را به وجود آورد. جمهوری اسلامی ایران بار دیگر با سقوط هوپیمای حامل رئیس‌جمهور ابراهیم رئیسی و جان‌باختن ایشان در سال ۱۴۰۳ شاهد برگزاری انتخاباتی زودهنگام شد. از دوره پس از رجایی تا قبل از شهادت رئیسی، روسای‌جمهور ایران به ترتیب شامل علی‌خامنه‌ای، اکبر هاشمی‌رفسنجانی، محمدخاتمی، محمود احمدی‌نژاد و حسن روحانی هر کدام دو دوره متوالی سکان هدایت جمهوری اسلامی را به عهده داشتند. با به‌شهادت رسیدن رئیسی این سیر ۸ ساله بار دیگر متوقف شد و پس از قریب به سه سال ریاست‌جمهوری رئیسی، در انتخابات ۱۵ تیرماه ۱۴۰۳ مسعود پزشکیان به عنوان نهمین رئیس‌جمهور ایران انتخاب شد. پزشکیان در این انتخابات به عنوان تنها نامزد غیراصول‌گرای تأیید صلاحیت شده برجسته شد. او با شعار «برای ایران» در دور دوم انتخابات در رقابت با سعید جلیلی با کسب بیش از ۱۶ میلیون رأی مأمور به تشکیل دولت چهاردهم در ایران شد.

پزشکیان در روند رقابت انتخاباتی خود در دور اول و دوم توانست با دست‌گذاشتن بر عناصری متمایز از سایر رقبا گفتمان خود را به سطح هژمونیک برساند. به‌واقع نزدیکی مبانی گفتمانی رقبای پزشکیان به یکدیگر به غیر از مصطفی پورمحمدی، تلاش پزشکیان برای جا انداختن این گزاره که بخشی از مشکلات کنونی جامعه ایران محصول همین گفتمان رقباست و حرکت در مسیر مخالف و متضاد این گفتمان، سه ضلع قوام و ساخت‌یابی گفتمان پزشکیان در جامعه بود. این سه ضلع باعث شد گفتمان پزشکیان منطبق بر نظر لاکلا و موفه به «تصور اجتماعی» بدل گردد، یعنی یک فضای آرمانی خلق و فراگیر شود (کسرایبی و پوزش شیرازی، ۱۳۸۸: ۳۵۲). مبنای ایجاد این فضا را پزشکیان در سیاست خارجی و دور شدن از رویکرد سلف خود تعریف کرد، بدین معنا که او با تأکید بر تعامل، در مبارزات انتخاباتی خود قول داد دست‌دوستی به سوی همه دراز کند (Ozyakar, 2024).

پزشکیان با تأکید بر فرصت‌گرایی خلاقانه در سیاست خارجی، تأکید بر به‌متن آوردن حاشیه‌نشین‌ها، تأکید بر شنیدن صداهای نشنیده شده و حرکت در مسیر ساختار با اتکاء بر رویکرد انتقادی توانست گفتمان خود را به مرحله هژمونیک و گفتمان رقیب را به حاشیه ببرد. به‌واقع پزشکیان توانست با تعریف گفتمان خود به عنوان آنتی‌تز وضعیت و گفتمان حاکم، این گفتمان و رقبای انتخاباتی خود به عنوان ادامه‌دهندگان آن را دچار ساختارشکنی کرده و ثبات معنایی آن از بین ببرد و به این ترتیب عناصر و

وقته‌های گفتمان خود را به دال‌های شناور مورد پذیرش جامعه تبدیل نماید. اما نکته‌ای که نباید از آن غافل شد این که علیرغم نیت پزشک‌ها در جهت ایجاد این فضای آرمانی، او ممکن است متأثر از فضای نظام بین‌الملل و کنش بازیگران آن، خود را در همان بحران‌های سیاست خارجی اسلاف خود بیابد (Alfoneh, 2024). یکی از دیگر نکاتی که غیرمستقیم به ساخت‌یابی گفتمان پزشک‌ها کمک کرد عدم‌ائتلاف جبهه انقلاب بود. با پایان مناظره‌های انتخاباتی و به ویژه اعلام نظرسنجی‌های مختلف از سوی نهادهای معتبر که در اغلب آنها پزشک‌ها پیشنهاد می‌دادند، برخی سیاسیون و رهبران فکری جبهه انقلاب، ائتلاف را ضرورت اسلامی- انقلابی و برخی دیگر نتیجه عدم ائتلاف را پیروزی پزشک‌ها ذکر کردند. با وجود این توصیه‌ها، در نهایت جلیلی و قالیباف هر کدام مبتنی بر استدلال خود حاضر به انجام ائتلاف نشدند و نتیجه همان شد که پیش‌بینی‌ها حاکی از آن بود. استدلال طرفداران جلیلی برای عدم انصراف به نفع قالیباف میزان آراء بیشتر او در نظرسنجی‌ها بود. به عبارت بهتر اردوگاه حامی جلیلی معتقد بود نفر دارای رأی بیشتر که در نظرسنجی‌ها رتبه دوم را دارد نمی‌تواند به نفع نفر سوم با میزان رأی کمتر کنار برود. این در حالی بود که طرفداران قالیباف به احتمال پیروزی بیشتر او در دوقطبی قالیباف-پزشک‌ها نسبت به دوقطبی جلیلی-پزشک‌ها استدلال می‌کردند و علاوه بر آن معتقد بودند با کنار رفتن جلیلی بخش عمده سبد رأی او به قالیباف اضافه می‌شود در حالی که برعکس این موضوع باعث انتقال بخش قابل توجهی از آراء قالیباف به سبد پزشک‌ها می‌شد و در این صورت احتمال پیروزی نماینده جریان اصلاحات در همان دور اول وجود دارد.

به هر ترتیب عدم اجماع میان جبهه انقلاب که به قول حسین شریعت‌مداری باعث شد آنها هم‌زمان هم باید با هم رقابت کنند و هم با پزشک‌ها، انتخابات را به دور دوم کشاند و در این مرحله پزشک‌ها با حمایت بخش مهمی از ستاد قالیباف علی‌رغم اعلام حمایت خود او از جلیلی و نیز موفقیت در ترغیب بخشی از مرددین به رأی دادن توانست پیروز انتخابات شود. مولفه‌های هویتی گفتمان پزشک‌ها در ابعاد متفاوت و دال مرکزی آن را می‌توان بدین صورت نشان داد:

جدول ۱. ابعاد شکل دهنده به هویت گفتمان پزشک‌ها

سیاست خارجی	فرهنگ- اجتماع	اقتصاد	سیاست	عنصر محرکه
لیبرال ^۱	لیبرال ^۲	لیبرال ^۳	محافظه‌کار ^۴	تعامل
فرصت‌گرا				

۳. طرد و برجسته‌سازی در گفتمان پزشک‌ها

یکی از مهمترین عوامل به هژمونی رسیدن گفتمان‌ها طرد و برجسته‌سازی است. طی این فرآیند سوژه به نوعی نشان می‌دهد که چه چیزی است و چه چیزی نیست خود (یورگنسن و فیلیپس، ۱۳۸۹: ۸۳). مبتنی بر این امر پزشک‌ها از چند تاکتیک برای برجسته‌سازی خود و گفتمان‌شان در مقابل رقبا بهره گرفت. اولین مورد آن بود که علی‌رغم تاکید رقبا برای نشان دادن دولت پزشک‌ها به عنوان ادامه دولت روحانی، او در چند مورد خود را نه در مسیر دولت روحانی بلکه نزدیک‌تر به دولت خاتمی نشان داد. هدف پزشک‌ها از این تاکید بر پیوست با دولت خاتمی، برجسته‌سازی نقاط قوت این دولت برای سهم کردن آن در هژمونیک‌سازی گفتمان خود بود. از بارزترین موارد این تاکید پزشک‌ها می‌توان به این جمله او اشاره کرد که: «من در دولت آقای خاتمی بودم... وضع مردم هم خودشان بگویند خوب بود یا بد؟ بد بود رأی ندهند» (پزشک‌ها، ۱۴۰۳/ج).

از دیگر مواردی که پزشک‌ها تلاش کرد در راستای برجسته‌سازی نکات مثبت خود بر آنها تکیه خود، تاکید بر حرکت خود در راستای منویات نظام و رهبری بود. هدف پزشک‌ها از این اقدام جذب رأی میان‌روهای جناح رقیب بود. در همین ارتباط او این پایبندی خود را چنین عنوان می‌دارد: «از روز اول وقتی که آمدم ثبت نام کردم گفتم که بنده آن چیزی که پیگیری خواهم کرد سیاست‌های کلی مقام معظم رهبری است» (پزشک‌ها، ۱۴۰۳/د).

یکی دیگر از روش‌های پزشک‌ها در راستای طرد و برجسته‌سازی استفاده از تاکتیک «همه علیه یکی» در مناظره‌های انتخاباتی بود. با استفاده از این تاکتیک پزشک‌ها «مظلوم بودن» خود را برجسته کرد. در

۱. همزیستی مسالمت‌آمیز

۲. تساهل و مدارا

۳. اقتصاد بازار آزاد و عدم مداخله دولت به جز در بهداشت و آموزش و پرورش

۴. حمایت از سیستم ولایت فقیه

این ارتباط او در مناظره چهارم چنین می‌گوید که: «حالا فرصت جواب دادن هم نیست، چهار نفر در مقابل یک نفر یک مقدار؛ ۵ دقیقه در مقابل ۲۰ دقیقه یک مقدار جای بحث دارد» (پزشکیان، ۱۴۰۳/د). پزشکیان در ادامه همین برجسته‌سازی روند تقابل یک به چهار، با طرد خصوصیات رقبای خود، خویش را چنین معرفی می‌نماید که: «قلب من با قلب ایرانیان می‌تپد هزاران قلب را جراحی کردم امروز قلب ایران مادر همه ما ایرانیان آزرده و مجروح است. من پزشک قلب هستم آرامش‌بخش قلب آزرده شما خواهم شد» (پزشکیان، ۱۴۰۳/د). در سوی دیگر این فرآیند، پزشکیان برای به حاشیه راندن رقبا با وجود تاکیدات مکرر بر وارد نشدن به فضای دوقطبی‌سازی و خصومت، گاهی خصوصیات رقبای خود را به عنوان خطر برای جامعه ایران برجسته می‌کند. در این ارتباط او رقبای خود را ذیل مفاهیمی مانند «اقلیت»، «عاملان وضع موجود»، «مسببان تحریم»، «کاندیدای پوششی» و... تعریف و در مقابل خود را «فرصتی» برای بازگشت به مردم، پیام تحول و عامل دوری از وضع خطیر موجود ترسیم می‌نماید. پزشکیان این گزاره را در مناظره خود چنین توصیف می‌کند که: «من نیامده‌ام که خطر دیگری برای ایران شوم، من آدمم تا حکومت صداهایی را که شنیده نشده است، بشنود، آمده‌ام تا با تفاهم و وفاق ملی سخنگو و پیگیر خاص همه محرومان و ترشدگان باشم» (پزشکیان، ۱۴۰۳/ک).

تاکتیک دیگر پزشکیان در هژمون‌سازی گفتمان خویش بر مبنای طرد و برجسته‌سازی آن بود که برخلاف رقبا، خود را حامل و عامل اجماع داخلی به تصویر کشید. این عنصر از دریچه نگاه پزشکیان چنان اهمیت داشته که در اولین مناظره انتخاباتی، سرآغاز سخن او تاکید بر این عنصر بود. اختلاف و عدم اجماع و همگرایی از منظر پزشکیان از چنان جایگاهی برخوردار بود که آن را ریشه تقریباً همه مشکلات ایران تلقی و راه‌حل برون رفت از چالش‌ها را گذر از این اختلافات و رسیدن به اجماع می‌دانست. پزشکیان در اولین مناظره خود در این باره چنین می‌گوید که: «اگر ما نتوانیم انسجام داخلی و مشارکت همه جناح‌ها و دسته‌ها و گروه‌ها را در جریان اجرای برنامه همراه خود کنیم، هرچقدر هم برنامه درست بنویسیم، مثل همه آن برنامه‌های دیگر، معطل می‌ماند، هر چقدر هم قول بدهیم، نتیجه این است که اتفاقی نخواهد افتاد. یعنی لازمه اجرای برنامه اول حضور همه، مشارکت به دور از اختلاف و... است» (پزشکیان، ۱۴۰۳/ب).

با توجه به مباحث بیان شده باید گفت نقطه اتکای پزشکیان در فرآیند طرد و برجسته‌سازی که منجر به هژمون‌سازی گفتمان او شد را می‌توان این دانست که او توانست خود را به عنوان یک رهبر مدرن برای یک دوره جدید در ایران به تصویر بکشد (Fassihi, 2024).

۴. عاملان سیاسی هژمونیک شدن گفتمان پزشکیان

همان‌طور که بیان شد عاملان سیاسی به عنوان کنشگرانی که در نزاع سیاسی نقش دارند باعث به هژمونی رسیدن یک گفتمان می‌شوند. در روند نزاع پزشکیان و رقبا این عاملان با مفهوم‌سازی «دال‌های خالی» یعنی تاکید بر امر غایب مورد انتظار جامعه و بازنمایی وضع مطلوب زمینه به هژمون رسیدن گفتمان پزشکیان را به وجود آوردند. مهم‌ترین این عاملان عبارتند از:

جدول ۲. عاملان سیاسی هژمون‌سازی گفتمان پزشکیان

عامل سیاسی	دال خالی بیان شده از سوی عامل	دال خالی بیان شده از سوی عامل	وضع مطلوب بیان شده از سوی عامل
مسعود پزشکیان	وحدت و تعامل داخلی و خارجی	وحدت و تعامل داخلی و خارجی	تغییر و بهبود وضعیت
محمد جواد ظریف	تعامل	رفع تحریم‌ها	رفع تحریم‌ها
محمد جواد آذری جهرمی	آزادی اینترنت	رفع فیلترینگ و محدودیت‌ها	رفع فیلترینگ و محدودیت‌ها
جریان اصلاحات	بهبود اوضاع	بهبود اوضاع	با به قدرت رسیدن پزشکیان

منبع: (نویسندگان)

۱-۴. مسعود پزشکیان

تفاوت‌های شخصیتی افراد اثرات مستقیم و غیرمستقیمی بر سیاست خارجی دارد (Kaarbo, 1997: 554). این متغیر به خصوص در ایران که سیاست خارجی آن همواره حالتی ویژه و شخصیت‌محور دارد بیشتر جلب توجه می‌کند (متقی و صفاری‌امان، ۱۳۹۵: ۹). از این منظر مسعود پزشکیان به عنوان اولین و مهمترین عنصر در هژمونیک شدن گفتمان خود نقش بی‌بدیلی داشت. او به عنوان پزشک و جراح قلب، کهنه سرباز جنگ تحمیلی، وزیر بهداشت و چندین دوره نمایندگی مجلس ویژگی‌هایی داشت که روند غالب شدن گفتمانش را تسهیل کرد. در این خصوص عباس عبدی از فعالان سیاسی ایران پیش از برگزاری انتخابات با اعتقاد قاطع به پیروزی پزشکیان، دلیل این اطمینان خود را ویژگی‌هایی از پزشکیان می‌دانست که در مقایسه با سایرین او را متمایز می‌کرد، ویژگی‌هایی که جامعه ایران به دنبال آن بود و در پزشکیان آنها را پیدا کرد. عبدی نقش فردی پزشکیان در غلبه گفتمان خود را چنین توصیف می‌کند

که او دو ویژگی مهم داشت؛ اول آن که معرف و نماینده شناخته شده سنت ساختاری موجود در ایران نبود و دوم این که پیام و شعار او، ایجاد وحدت ملی بود. این هدف را کسانی که معرف ساختار بودند نمی‌توانستند نمایندگی کنند. از بیرون ساختار هم کسی نمی‌توانست این پیام را نمایندگی کند؛ بنابراین فردی مورد نیاز بود که در مرز ظریف بین بودن و نبودن در ساختار قرار می‌داشت و در بین افراد موجود، پزشک‌های بهتر از دیگران می‌توانست حامل این پیام باشد. به این ترتیب پزشک‌های هم‌زمان به دلیل تعلقش به انقلاب و زمینه‌های اسلامی، در کنار رویکرد انتقادی و استقلال نسبی، نقش مهمی در هژمونیک‌سازی گفتمان خود ایفا کرد (فرهادی، ۱۴۰۳). این ویژگی‌ها باعث شد تا پزشک‌های بدون به چالش کشیدن ساختار نظام علی‌رغم مخالفت با وضع موجود و نیز خود را در قالب نظام دینی جمهوری اسلامی نشان دادن توانست در کنار طرفداران خود، حمایت بخشی از اصول‌گرایان میانه‌روتر را نیز جذب کند.

۲-۴. ظریف و آذری جهرمی

همان‌گونه که بسیاری از تحلیل‌گران معتقدند پزشک‌های بی‌شک پیروزی خود را تا حد بسیار بالایی مدیون دو «محمدجواد» آذری جهرمی و ظریف بود. حسن فحص روزنامه‌نگار لبنانی در روزنامه «المصری الیوم» طی یادداشتی درباره نقش‌آفرینی این دو در پیروزی پزشک‌های، معتقد است اعتماد بالای پزشک‌های به ظریف و جهرمی و درک دقیق آنها از حساسیت‌های جامعه ایران، عامل اصلی سوق دادن این دو وزیر به سمت ایفای این نقش محوری و تعیین‌کننده در رقابت‌های انتخاباتی بود. در این میان آنان با تقسیم نقش‌ها میان خود و ایجاد تعامل و ارتباط با رأی‌دهندگان به خوبی عمل کردند. فحص معتقد است جواد ظریف توانست از خستگی اجتماعی گسترده ناشی از انباشت بحران‌های اقتصادی و تأثیرات منفی تحریم‌های خارجی در جامعه استفاده کند و جواد دوم، آذری جهرمی، نیز با سوار شدن بر یکی از مهمترین خواسته‌های نسل جوان و بخش‌های بهره‌مند از فناوری‌های مدرن و اینترنت توانایی بالایی در جذب رأی برای پزشک‌های به همراه آورد. نتیجه‌ای که فحص می‌گیرد آن که ظریف و آذری جهرمی با ایفای نقش محوری خود توانستند در مرحله دوم انتخابات، موازنه را به سود پزشک‌های تغییر دهند (فحص، ۱۴۰۳).

می‌توان گفت ظریف و آذری جهرمی با نقش‌آفرینی در دو موضوع اصلی مورد دغدغه جامعه یعنی تحریم‌ها و فیلترینگ، توانستند ضمن برجسته‌سازی دال خالی در گفتمان حاکم، خود را ایجاد‌کننده وضعیت مطلوب و آرمانی مورد انتظار جامعه نشان داده و بدین ترتیب عامل مهمی در دگرگون کردن وضعیت انتخابات به سوی پزشک‌های شدند.

۳-۴. جبهه اصلاحات

با وجود آن که پزشک‌یان در چندین مورد طی مناظره‌های انتخاباتی اعلام کرد که حزبی نیست، اما این جمله او که «برای پیاده کردن حق و عدالت باید اصلاحات صورت گیرد» (پزشک‌یان، ۱۴۰۳/ج)، هیچ شکی برای قرار دادن او در جرگه اصلاحات باقی نمی‌گذارد، ضمن آن که جبهه اصلاحات در بیانیه خود به مناسبت پیروزی پزشک‌یان، او را نامزد این جریان در انتخابات تعریف کرد. پزشک‌یان پیش از ثبت نام در انتخابات در کنار عباس آخوندی و اسحاق جهانگیری یکی از سه گزینه این جبهه بود که در نهایت از سوی شورای نگهبان تأیید شد. پس از تأیید، جریان اصلاحات در چارچوب فرآیند طرد و برجسته‌سازی و با این اتکاء به این گزاره که «شاید بهبود اوضاع با پیروزی پزشک‌یان امکان‌پذیر باشد، اما وخامت اوضاع با پیروزی جلیلی قطعی است» (Peterson, 2024)، با تمام قوا و ذیل یک مجموعه هماهنگ در مسیر پیروزی پزشک‌یان متحد شدند. به این ترتیب بی‌شک نمی‌توان منکر پیروزی پزشک‌یان بدون در نظر گرفتن نقش جبهه اصلاحات بود. در این خصوص محمود صادقی سیاستمدار اصلاح‌طلب، همراهی و تأثیر این جبهه در غلبه گفتمان پزشک‌یان را بهتر از هر کسی بازگو کرده است. او در این باره می‌گوید: «پزشک‌یان فاقد تشکیلات بود، اما تشکیلات گسترده احزاب اصلاح‌طلب در سراسر کشور به میدان آمدند و نقش مؤثری در پیروزی ایشان داشتند. نکته دیگر این که علی‌رغم این که پزشک‌یان اعلام هم کرده حزبی نیست، به هر حال مورد حمایت احزاب اصلاح‌طلب قرار گرفته و اساساً به مجمع عمومی جبهه اصلاحات آمده و تمایل خودش را اعلام کرده برای این که کاندیدای جبهه اصلاحات شود و پایبندی خودش را به آن میثاق اعلام کرده است. به اضافه این که ایشان در تبلیغات، مناظرات انتخاباتی و بیان مواضع هم کاملاً مواضع اصلاح‌طلبانه‌ای را ابراز کرده است» (صادقی، ۱۴۰۳).

۵. دال‌های سیاست خارجی گفتمان پزشک‌یان

بیش از هر چیزی ایجاد تمایز میان سیاست خارجی خود با رقبا به عنوان یک سیاست خارجی دارای اصول و اهداف مشترک از سوی آنها، به وسیله پزشک‌یان عامل مهمی در بر صدر نشستن گفتمان مورد ادعای او بود. پزشک‌یان در این خصوص وجه تمایز سیاست خارجی خود با رقبا را این‌گونه بیان می‌دارد: «من می‌خواهم الگویی از سیاست‌ورزی و اخلاق سیاسی معطوف به توافقی‌سازی سرلوحه کار خود قرار دهم و شدت منازعات سیاسی و شکاف دولت و مردم را کم کنم (پزشک‌یان، ۱۴۰۳/ی). این گراف پزشک‌یان از سیاست خارجی خود در بردارنده دال‌های مرکزی و شناور آن به شرح زیر بود:

۵-۱. دال مرکزی؛ تعامل فرصت‌گرا

دال محوری یا گره‌گاه با تعریف ماهیت ذهنی بازیگران، رفتار و کنش آنها را شکل می‌دهد (بلوکی و دیگران، ۱۳۹۷: ۴۰). اغلب دولت‌های جمهوری اسلامی ذیل تحلیل گفتمانی با نام‌هایی مانند «عمل‌گرایی»، «توسعه سیاسی»، «اصول‌گرای عدالت‌طلب» و «اعتدالی» شناخته می‌شوند. این عناوین به واقع هرکدام همان دال مرکزی گفتمانی بود که در رقابت با گفتمان‌های رقیب پیروز شد و به هژمونی رسید. مبنای این دال‌های نیز از زبان حاملان گفتمان‌های مزبور کاملاً مشخص و ملموس بود. اما برخلاف این گفتمان‌ها، در گفتمان پزشکیان نمی‌توان ردپای مفهومی ملموس، آشکار و تکرار شونده را به عنوان دال مرکزی آن یافت. با این وجود ساختار سخنرانی‌ها، ایده‌ها و مواضع پزشکیان حاکی از آن است که از منظر او بدون وجود تعامل نمی‌توان دیگر مشکلات اساسی جامعه را حل کرد. بازنمود این تعامل و همگرایی در بافتار سخنان پزشکیان مبتنی بر هر دو سطح داخلی و خارجی است. بر همین اساس با اطمینان می‌توان تعامل‌گرایی را همان گره‌گاه و بست گفتمان پزشکیان دانست. پزشکیان در اولین مناظره خود این دال مرکزی را چنین برجسته می‌کند که «به تعامل فعال با جهان قویاً معتقدم» (پزشکیان، ۱۴۰۳/ب). این دال اما برخلاف تعامل دوره خاتمی و به ویژه روحانی دارای تفاوت‌های ماهوی ویژه‌ای است و از همین‌رو پزشکیان آن را «تعامل فرصت‌گرا» می‌نامد. در یکی از مناظره‌های انتخاباتی محتوای این دال را پزشکیان چنین بیان می‌دارد که «مصمم هستیم با یک سیاست خارجی تعامل‌گرا و عزتمند هزینه مردم را کاهش دهیم» (پزشکیان، ۱۴۰۳/د). او همچنین در بیانیه پیروزی خود این دال محوری را چنین عنوان می‌دارد که: «من آمده‌ام تا با هم سایه تحریم و تهدید و جنگ را از ایران دور کنیم، به دنبال صلح پایدار و آرامش و همکاری در منطقه و گفتگو و تعامل سازنده با جهان باشیم و همه اینها را در خدمت منافع ملی کشور و نیازهای مردم قرار دهیم» (پزشکیان، ۱۴۰۳/الف). با گذر از این تعاریف ابتدایی و دوران رقابت‌های انتخاباتی، بی‌شک محل تولد این دال را می‌توان مقاله پزشکیان با عنوان «پیام من به دنیای جدید» در روزنامه تهران تایمز دانست. در این مقاله که گامی مهم و اساسی در راستای تبیین سیاست‌های خارجی دولت چهاردهم محسوب می‌شود پزشکیان سیاست خارجی تعامل‌گرا را چنین تعریف می‌کند: «سیاستی که با ایجاد تعادل در روابط با همه کشورها، منطبق با منافع ملی، توسعه اقتصادی و نیازهای صلح و امنیت منطقه و جهان باشد. در این راستا، از تلاش‌های صادقانه برای کاهش تنش‌ها استقبال می‌کنیم و با صداقت به صداقت پاسخ خواهیم داد» (Pezeshkian, 2024). در مقام مقایسه با دولت‌های قبل از خود، رئوس تعامل‌گرای گفتمان پزشکیان را براساس خطابه‌های انتخاباتی

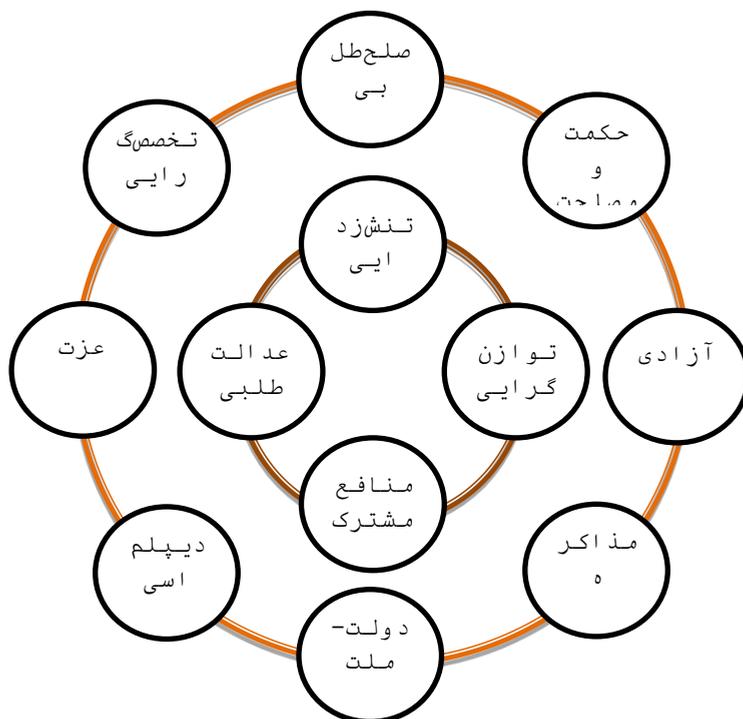
او می‌توان به ترتیب تعامل با غرب روحانی، تعامل با همسایگان شهید رئیسی و تعامل با شرق احمدی نژاد دانست. این ترتیب و تقدم اولویت هر کدام از مناطق به بهترین شکل در سخنان و مواضع پزشکان مشهود است. در این ارتباط او سیاست خارجی را مهمترین وسیله برای بهبود و عادی‌سازی روابط با جهان [منظور دنیای غرب] می‌داند و سپس در گام بعدی ایجاد یک منطقه قوی و تحکیم برادری با کشورهای همسایه را هدف سیاست خارجی خود عنوان می‌دارد. خطوط ترسیم «سیاست همسایگی» دولت چهاردهم را پزشک‌یان بدین قرار شرح می‌دهد: «ما پیگیر تشکیل یک منطقه قوی خواهیم بود، نه مناسباتی که در آن یک کشور به تنهایی به دنبال استیلا و تسلط بر دیگران باشد. من قویاً اعتقاد دارم که کشورهای همسایه و برادر نباید منابع ارزشمند خود را در جهت رقابت‌های فرسایشی، مسابقه تسلیحاتی و محدودسازی بی‌مورد یکدیگر هدر دهند. به جای آن، هدف ما باید ایجاد محیطی باشد که در آن منابع همگان برای پیشرفت و توسعه منطقه، به نفع همه، اختصاص یابد» (Pezeshkian, 2024). تحلیل عناصر تاکید از سوی پزشک‌یان در مقاله خود حاکی از گرایش او به رویکرد «منطقه‌گرایی نوین» در نگاه به همسایگان است. در این رویکرد، منطقه‌گرایی ابزاری سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی بر پایه هویت منطقه‌ای، تجانس سیاسی، امنیت دسته‌جمعی و انسجام منطقه‌ای (رنجکش و لطیفان، ۱۳۹۵: ۲۷۴)، یعنی همان مولفه‌هایی است که پزشک‌یان در مقاله خود به آنها اشاره دارد. به این ترتیب با توجه به اهمیت و تاکید ویژه بر ایجاد روابط با همسایگان و نیز جهان شرق، احتمالاً برخلاف تعامل روحانی، گفتمان پزشک‌یان همه سیاست خارجی خود را به کنش غرب پیوند نهد، به عبارتی می‌توان گفت تعامل با غرب از سوی پزشک‌یان به لحاظ اولویت شبیه به دولت روحانی و از منظر محتوا بیشتر شبیه به دولت خاتمی خواهد بود. مدعای این فاصله‌گذاری با سیاستگذاری دولت روحانی و عدم پیوند همه سیاست خارجی با غرب و مباحث مرتبط با تحریم را پزشک‌یان خود چنین بیان می‌دارد: «گام اصلی برای بهبود وضعیت معیشت شما و پیشرفت کشور، رفع تحریم‌ها و تغییر در روش تعامل با جهان است. من به سرعت در این زمینه اقدام خواهم کرد، اما منتظر آن نخواهم ماند» (پزشک‌یان، ۱۴۰۳/ک). آن‌گونه که پزشک‌یان در مناظره انتخاباتی خود اعلام کرد برای رسیدن به تعامل فرصت‌گرا تنها به یک ابزار تکیه نخواهد کرد. او این فقره را چنین توصیف می‌کند که: «من آمده‌ام تا با ترکیب قدرت نرم و سخت ترکیب دیپلماسی و میدان، ترکیب مذاکره و مقاومت و ترکیب همبستگی اجتماعی و قدرت دولت، مردم را از تنگنای تحریم‌ها برهانم» (پزشک‌یان، ۱۴۰۳/ی). در یک جمع‌بندی می‌توان چنین برداشت کرد که پزشک‌یان همانند روحانی با این اعتقاد که قدرت ساختاری نظام بین‌الملل به رهبری غرب طی چندین دهه تنوع‌گزینه‌های

رفتاری ایران را محدود کرده لذا راه مصاف با این قدرت ساختاری را تعامل و اقتناع جامعه بین‌المللی تصور می‌کند (توحیدی و شریعتی‌نیا، ۱۳۹۲: ۱۴۹). به واقع مبتنی بر تعریف ونت از آنارشی به عنوان مفهومی که دولت‌ها آن را می‌فهمند (Wendt, 1999: 6)، باید گفت تفسیر پزشکیان از ساختار نظام بین‌الملل ساختی نه هابزی بلکه کانتی است. از همین رو او از دریچه همین منطق کانتی بر ضرورت تعامل و پرهیز از تخصص و نیز تغییر روابط با کانون‌های قدرت بین‌المللی می‌نگرد، با این تفاوت که برخلاف دولت روحانی در مسیر پیش‌رو به شرق، سیاست همسایگی، جهان نوظهور و آفریقا نیز در راه سیاست خارجی موفق توجه می‌کند.

۲-۵. دال‌های شناور

هر گفتمان دال‌های شناوری به تناسب نظام معنایی خود دارد که آنها را به نحو خاصی معنا می‌بخشد. در این راستا برخی از مهمترین عناصر شناور گفتمان پزشکیان را می‌توان در دو حلقه بدین صورت تصور کرد:

شکل ۳. دال‌های شناور گفتمان پزشکیان

منبع: (نویسندگان)

الف. تنش‌زدایی

پزشکیان در گفتمان خود تلاش کرد تا هر مساله‌ای را به طور هم‌زمان در هر دو سطح داخل و خارج ببیند. در همین ارتباط وی لزوم تنش‌زدایی به عنوان یکی از دال‌های شناور گفتمان خود را در هر دو بُعد داخلی و نیز در ارتباط با دیگر بازیگران نظام بین‌الملل تصور می‌کند. پزشکیان در این خصوص چنین می‌گوید که: «مسئله خیلی روشن است ما هم با خودمان دعوا داریم هم با کسان دیگر که همسایه ما هستند... ما سهم‌مان را از بازار با گفتگو با گفتگویی که با همسایگان خواهیم داشت و با وحدت و از انسجامی که در داخل باید ایجاد کنیم باید حل کنیم» (پزشکیان، ۱۴۰۳/د). او در جایی دیگر لزوم تنش‌زدایی در سیاست خارجی را چنین بیان می‌دارد: «لاجرم باید با دنیا ارتباطمان را اصلاح کنیم هیچ کشوری در طول تاریخ امکان ندارد با بستن مرزهایش و اینکه خودش می‌خواهد کاری کند به رونق و رشد برسد» (پزشکیان، ۱۴۰۳/ی). تاکید پزشکیان بر این جمله که «منفعت ما این است که بتوانیم با دنیا گفتگو کنیم» حاکی از آن است که در دوره او جمهوری اسلامی در چارچوب توازن میان واقعیت‌ها و آرمان‌ها و برپایه هویتی متعادل، تعامل سازنده با جهان، تنش‌زدایی و سازگاری اهداف سیاست خارجی با محیط بین‌المللی را پیگیری خواهد کرد. تاکید بر تنش‌زدایی به معنای اتکای دولت پزشکیان بر ارجحیت دادن به دیپلماسی در روند حل‌وفصل اختلافات و چالش‌ها با طرف‌های مقابل در سیاست خارجی است. اما این بدان معنا نیست که پزشکیان دال شناور «مقاومت» را به طور کامل نادیده می‌گیرد. از این منظر فشارهای محیطی، تغییرات محیط منطقه‌ای، رویکرد کنشگران مقابل و عناصری از این دست می‌توان زمینه‌ساز تغییر قالب سیاست خارجی دیپلماسی‌مدارانه پزشکیان به سازش‌ناپذیری نسبی شود.

ب. همزمانی شرق-غرب‌گرایی

سیاست خارجی ایران با وجود تاکید بر توازن، در اغلب دوره‌ها همواره صرفاً یا در گرایش به شرق بوده یا تلاش برای پیوند و همراهی با غرب در دستور کار آن قرار داشته است. اما به نظر می‌رسد گفتمان پزشکیان قصد دارد به طور جدی و واقعی به ایجاد توازن میان این دو در سیاست خارجی خود اقدام نماید. این صحبت پزشکیان را می‌توان نمود اعتقاد او به توازن‌گرایی بین شرق و غرب دانست که می‌گوید: «هر کجا منفعت ما صدق بکند و مصلحت کشور ... می‌رویم با او صحبت کنیم» (پزشکیان، ۱۴۰۳/م). از سوی دیگر گفتمان پزشکیان ارتباط با شرق و غرب را لازم و ملزوم هم تصور کرده، به عبارت بهتر او لازمه ارتباط با شرق را مانع‌زدایی از روابط ایران با غرب می‌داند و این لزوم ارتباط دو

جانبه را چنین بیان می‌دارد که: «اگر قرار باشد چین، عراق و روسیه با ما کار کنند، باید ضوابط بین‌المللی را درست کنیم؛ ما به پیمان‌های بریکس و شانگهای پیوسته‌ایم، اما چرا معاملات ما در مقایسه با دیگران قابل مقایسه نیست؟» (پزشکیان، ۱۴۰۳/د). تلقی پزشکیان از چین و روسیه به عنوان دوستان دوران سخت و تلاش برای تقویت همکاری با آنها نشان از آن دارد که در کنار اهتمام به رفع تنش‌ها با غرب، شرق‌گرایی را نیز در دستور کار دولت خود قرار خواهد داد. هدف پزشکیان از این هم‌زمانی شرق/غرب‌گرایی علاوه بر ایجاد توازن و تعادل در سیاست خارجی، فراهم آوردن گزینه‌های بدیل بیشتر و متنوع‌تر در سیاست خارجی است. در همین راستا هدف از تنش‌زدایی با غرب این است که به شرق نشان دهد آنها تنها گزینه سیاست خارجی دولت چهاردهم نخواهند بود. پزشکیان با این جمله که «اگر قرار باشد ما فقط با شما تجارت کنیم خوب طبیعی است شما ببینید من هیچ گزینه دیگری غیر از شما ندارم و...» (پزشکیان، ۱۴۰۳/م)، نتیجه تک‌گزینه‌ای بودن روابط با شرق را روابط نامتوازن و زیان‌بار می‌داند. روایت پزشکیان از «سیاست خارجی متوازن» بیش از هر چیزی در انتخاب ظریف و سنایی به عنوان مشاوران دوران انتخابات به چشم آمد. در حالی که ظریف مدافع مشهور دیپلماسی برای احیای توافق هسته‌ای و لغو تحریم‌ها است، سنایی از سیاست شرق‌محور به عنوان مکمل روابط سازنده با غرب، حمایت کرده است.

ج. بازی براساس مخرج مشترک منافع

پزشکیان معتقد است دیپلماسی موضع سازش‌ناپذیر و شعارهای انقلابی نیست. او با ایجاد ارتباط میان دیپلماسی و دو گزاره معیشت مردم و چهره مثبت برای ایران، دیپلماسی و مذاکره را نه تحقیر بلکه معامله می‌داند (Saraswat, 2024). این تعریف پزشکیان از مذاکره که: «وقتی معامله می‌کنی وقتی گفتگو می‌کنی یه چیزی می‌دهی یه چیزی می‌گیری اینجوری نیست همه چیز را تو بدهی و هیچی نتوانی بگیری» (پزشکیان، ۱۴۰۳/م)، حاوی این نکته مهم است که در نظر او قاعده بازی حاصل جمع صفر به معنی برد یکی و باخت دیگری قابل قبول نیست. به واقع پزشکیان مذاکره، معامله و رابطه را براساس قاعده حاصل جمع مثبت می‌داند و لذا ارتباط با دیگر کنشگران را منطبق بر منافع مشترک تعریف می‌کند. می‌توان گفت منطبق بر بازنمایی‌ها که می‌توانند متعامل یا متقابل باشند، بازنمایی پزشکیان از عرصه نظام بین‌الملل در قالب تعامل باعث شده تا او منافع طرف‌های درگیر در یک موضوع را براساس اجماع و درک متقابل تصور نماید. کنکاش در مواضع پزشکیان نشان می‌دهد که او با پذیرش عنصر آنارشی و صحبت از «جهان جدید»، تلاش دارد با گذار از عصر ایده‌آلیسم در سیاست خارجی راهبردی واقع‌گرایانه

بر رویکرد ایران حاکم نماید. برجسته‌سازی فرصت‌گرایی در این راهبرد نمایانگر «عقلانیت» در سیاست خارجی مورد ادعای پزشک‌پژشکیان است که در آن منافع ملی راهبرد و چراغ راهنمای سیاست خارجی خواهد بود. مبتنی بر این عقلانیت، مذاکره، تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در چارچوب منافع مشترک و رسیدن به اجماع در قالب آنها صورت می‌گیرد. می‌توان گفت تأکید پزشک‌پژشکیان در دوستی با همه کنشگران بجز اسرائیل، که مخالفت با آن نقطه اجماع در داخل ایران است و پزشک‌پژشکیان نیز در مسیر مبارزات انتخاباتی بر این موضع مخالفت تأکید داشت (Takeyh, 2024)، حاکی از حرکت و توافق بر مدار نقطه اشتراک در منافع است. لازمه رسیدن به این نوع توافق را نیز پزشک‌پژشکیان چنین ترسیم می‌کند که: «در معامله یک چیزی باید بگیری، یک چیزی بدهی، این که من نخواهم داد و خواهم گرفت، اصلاً یک چنین معامله‌ای شکل نخواهد گرفت» (پزشکیان، ۱۴۰۳/م).

د. عدالت‌طلبی

دال عدالت‌طلبی یکی از اساسی‌ترین دال‌هایی است که در اغلب دوره‌ها و دولت‌های حاکم بر سیاست خارجی در ایران دارای برجستگی بوده است. به واقع این دال از معدود عناصر مشترک و مورد توافق در همه ادوار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بوده است. اما نکته قابل توجه آن است که این دال را هر دولت به تناسب گفتمان خود به نحوی خاص معنا می‌بخشید. این دال در دوره خاتمی نه در چارچوب تجدیدنظرطلبی و حرکت سلبی بلکه بر مبنای اقدامات ایجابی، کنش در نظام بین‌الملل را تعریف کرد. این دال اما در گفتمان احمدی نژاد «خود عدالت‌خواه» را در برابر «دگر سلطه‌گر» قرار داد و لذا یکی از مهمترین رسالت‌های ایران را اصلاح نظام حاکم بر جهان و مقابله با نظام سلطه تعریف کرد (رسولی ثانی‌آبادی، ۱۳۹۰: ۴۹). پس از این دوره، در گفتمان روحانی بر پایه اعتدال، عقلانیت و عمل‌گرایی (Sardabi, Biria and Azin, 2014: 95) دال عدالت‌طلبی نه مانند احمدی نژاد تجدیدنظرطلب حداکثری و نه مانند خاتمی تجدیدنظرطلب محدود بود، بلکه این دال در چارچوب شرایط و الزامات و نیز عدم اقدامات ساختارشکنانه تعریف شد. به همین منوال دال عدالت‌طلبی را باید قاعداً و قطعاً از شاخص‌های مورد اتکاء در گفتمان پزشک‌پژشکیان دانست. در این ارتباط او در مناظره‌های انتخاباتی خود شاخص اصلی را عدالت می‌نامد (پزشکیان، ۱۴۰۳/ج). در جای دیگر نیز بیان می‌دارد که حق و عدالت اصول مورد اعتقاد اوست (پزشکیان، ۱۴۰۳/د). به تناسب تغییر در تعریف عدالت‌طلبی در هر دوره، دوره پزشک‌پژشکیان نیز شاهد تعریف این دال از منظر گفتمانی خود خواهد بود. از همین رو علیرضا علوی تبار از فعالان سیاسی این دال را در گفتمان پزشک‌پژشکیان با پسوند دموکراتیک، «عدالت دموکراتیک» می‌نامد. او این

مفهوم را در گفتمان پزشکیان نه عدالت سنتی، بلکه عدالتی مبتنی بر گزاره‌های مدرن، دموکراتیک و مردمسالارانه می‌داند (بیک‌اوغلی، ۱۴۰۳: ۱). با این اوصاف به نظر می‌رسد عدالت‌طلبی پزشکیان در قبال ساختار نظام بین‌الملل مفهومی شبیه به دوران خاتمی بر پایه گفتگو و سازوکارهای چندجانبه در عین حق‌طلبی با رویکرد نرم و مسالمت‌آمیز خواهد بود. از سوی دیگر در دل دال عدالت‌طلبی مد نظر پزشکیان عنصر دیگر یعنی صلح‌طلبی مستتر است. به واقع باید گفت عدالت‌طلبی در گفتمان پزشکیان لازمه صلح‌طلبی تلقی می‌شود.

۶. غیرسازی در گفتمان سیاست خارجی پزشکیان؛ «دیگری» خاکستری

همان‌طور که بیان شد یکی از نکات جالب توجه در گفتمان پزشکیان همراهی عناصر تاکیدی او در هر دو سطح داخلی و خارجی است. بدین معنا که او بر هر عنصر و مولفه‌ای که به عنوان مشکل، چالش یا راه‌حل تاکید دارد، آن را در هر دو سطح داخلی جامعه ایران و بیرون از مرزهای ملی تصویرسازی می‌کند. به عنوان مثال عدالت، حق‌طلبی، تعامل، پرهیز از اختلاف، رجوع به کارشناسان - که معادل آن را در داخل متخصصان و در خارج کشورهای که مسیر توسعه را با موفقیت طی کرده‌اند می‌باشد - و... از جمله مفاهیمی هستند که آنها را توأمان در نظر می‌گیرد. در همین ارتباط نگاه به «دیگری» و «طرف مقابل» را نیز به همان صورت در بُعد داخل و خارج بازنمایی می‌کند. در این مسیر پزشکیان «دیگری» داخلی را نه دشمن می‌داند و نه رقیب، در نتیجه همین تصور هم مدام «خود» و «دیگری» را به آشتی و همدلی دعوت می‌نماید. با این وجود پزشکیان «دیگری» را تا جایی بر مدار دوستی می‌بیند که او آگاهانه وارد دشمنی نشود. این به معنای خاکستری انگاشتن «دیگری» در منظومه فکری پزشکیان است. خاکستری بدین معناست که «دیگری» مطلقاً سیاه یا سفید نیست، به عبارت بهتر دیگران الزاماً و همیشه نه دشمنند نه دوست به همین دلیل می‌توان با آنها تعامل داشت مگر آن که وارد فضای تخاصم شوند. این انگاره را پزشکیان در مناظره اول انتخاباتی دور اول چنین باز نمود می‌کند: «بنده را نکشید به آن طرفی که بخواهم مدام عیب آدم‌ها را بگویم... چرا وادار می‌کنید باهم دریفتیم» (پزشکیان، ۱۴۰۳/ب). در مناظره چهارم پزشکیان عدم تمایل خود برای ورود به فضای تخاصم با «دیگری» را چنین بیان می‌دارد که: «من هیچ وقت نخواستم اینجا وارد بحث‌هایی بشوم که هی دارند نقد می‌کنند، گروه شما، جریان شما...» (پزشکیان، ۱۴۰۳/د).

در سطح جهانی همین نگاه خاکستری به کنشگران نظام بین‌الملل از سوی پزشکیان نمایان است. تاکید بر «صداقت در برابر صداقت» در سیاست خارجی ترسیمی پزشکیان طی مقاله تهران تایمز به عنوان

مهمترین اصل در رویکرد او، دقیقاً حاوی این نکته سازه‌انگاره است که پیام‌رسانی از سوی دولت چهاردهم به دیگر دولت‌های پیامی مبتنی بر تعریف هویت خود به عنوان بازیگری متعامل و دوست است. لذا چنانچه تفسیر این پیام و پاسخ‌رسانی به آن در همین جهت باشد ایران دوران پزشک‌یان، بازیگری تعاملی خواهد بود، اما این تعامل تا جایی خواهد بود که حقوق حقه جمهوری اسلامی بر مبنای اصل احترام و برابری مورد توجه قرار گیرد. مفاهیم «پافشاری بر حقوق»، «عزت» و «نقش مستحق‌مان در منطقه و جهان»، در مقاله پزشک‌یان گویای همین تعامل و نگاه خاکستری به دیگر کنشگران تا وقتی است که از دریچه اعتماد، احترام و حفظ حقوق به ایران نگاه کند. به عبارت بهتر باید گفت سه وجه عزت، حکمت و مصلحت در سیاست خارجی مورد ادعای پزشک‌یان که به هویت دولت او قالبی ذیل مفهوم «تعامل فرصت‌گرا» می‌دهد با تأکید بر تعدیل و حذف تخاصم‌ها و برجسته کردن مذاکره و گفتگو، تلاش دارد نگرشی جدید در عرصه سیاست خارجی کشور مبتنی بر تنش‌زدایی در عرصه بین‌المللی، گسترش روابط با کلیه کشورها بر اساس احترام متقابل، ایجاد و تقویت سازوکارهای فرصت‌ساز منطقه‌ای، ظرفیت‌آفرینی میانجیگری در مخاصمات منطقه‌ای و همکاری حق‌طلبانه در جامعه جهانی ایجاد کند که برون‌داد آن نه صفر و صدی یا سیاه و سفید دیدن دیگران مقابل، بلکه خاکستری‌انگاشتن آنها در روابط دوجانبه است. بدین معنا تا وقتی عزت جمهوری اسلامی ایران از سوی دیگران مورد خدشه قرار نگیرد، مصلحت و حکمت سیاست خارجی پزشک‌یان در راستای برقراری تعامل با آنها قرار خواهد داشت. این نوع نگاه بدان معناست که پزشک‌یان سیاست خارجی خود را بر عنصر «درهای باز و نه بسته» قرار خواهد داد. این رویکرد از طریق فعال کردن پیغام‌های خاص در درون روایت کلی نظام جمهوری اسلامی ایران و غیرفعال کردن عامدانه سایر عناصر این روایت انجام می‌شود. در این تغییر با عنوان تغییر سیاست خارجی از طریق روایت‌ها، تصمیم‌گیرندگان با دستکاری عناصر خاصی از روایت اصلی بیان می‌کنند که چه چیزی چرا و باید تغییر کند، مثلاً در دولت پزشک‌یان عنصر سازش‌ناپذیری ما با جهان خارج تغییر می‌کند به این دلیل که او در روایت بیوگرافیک، دولت خود را به عنوان یک دولت خوب، متمدن یا صلح‌جو بازنمایی کرده است (رسولی‌ثانی آبادی، ۱۴۰۳: ۴۴).

نتیجه‌گیری

ریاست جمهوری ایران پس از دو بار برگزاری انتخابات زودهنگام و پیش از موعد، بار دیگر شاهد تکرار این اتفاق بود. پنجاه روز پس از به شهادت رسیدن ابراهیم رئیسی در اثر سانحه سقوط هواپیما این انتخابات میان شش کاندیدای تأیید صلاحیت شده برگزار شد که در نهایت در ۱۵ تیر ماه مسعود پزشک‌یان

با کسب ۵۴٪ آرا و مجموع چیزی بیش از شانزده میلیون رأی پیروز این انتخابات شد. پزشک‌یان با اتکاء به فرآیند حاشیه‌رانی و برجسته‌سازی توانست گفتمان خود را عامل ایجاد وضعیت مطلوب و آرمانی نشان داده و بدین طریق در رقابت با گفتمان‌های رقیب خود به هژمونی برسد. با توجه به چهار دهه گذشته که روی کار آمدن هر رئیس‌جمهوری در دل خود تغییراتی اساسی در نُرم سیاست خارجی به همراه داشته، پیروزی پزشک‌یان و هژمونی گفتمان او را نیز باید مترداف با تغییرات جدید قلمداد کرد. از این منظر تحلیل مواضع، دیدگاه‌ها، ایده‌ها و ردیابی سخنان پزشک‌یان در مناظرات انتخاباتی و مقاله‌ای که در آن قالب سیاست خارجی خود را بیان کرده نشان می‌دهد پزشک‌یان با رویگردانی از سلف خود دال مرکزی گفتمان خود را تعادل فرصت‌گرا قرار داده است. پزشک‌یان بر مبنای این دال، هویت نقشی دولت خود را بازیگری متعامل و هنجارپذیر تصویرسازی کرده و در قالب این هویت خواهان تعامل و رفع سوء تفاهمات برساخته با غرب شده است. به موازات این دال، مهم‌ترین دال‌های شناور گفتمان پزشک‌یان یعنی تنش‌زدایی، عدالت‌طلبی، توازن شرق/غرب‌گرایی و قاعده بازی بر مبنای منافع مشترک منافع زمینه فهم کانتی او از آنارشی و تصویرسازی دیگر کنشگران نظام بین‌الملل به صورت خاکستری را به وجود آورده است. این نوع نگرش باعث شده تا پزشک‌یان بر تعامل با «دگرهای» نظام بین‌الملل تا وقتی که آنان از دریچه احترام و برابری متقابل و نیز به رسمیت شناختن حق ایرانیان به جمهوری اسلامی نگاه کنند تاکید نماید.

منابع

- ایمان، محمدتقی، نوشادی، محمودرضا (۱۳۹۰)، تحلیل محتوای کیفی، پژوهش، ۳(۲): ۴۴-۱۵.
- بلوکی، صالح (۱۳۹۷)، تبیین سیاست خارجی دولت اعتدال از منظر تحلیل گفتمان، پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، ۹(۳۷): ۳۷-۵۸.
- بیک‌اوغلی، مهدی (۱۴۰۳)، مسعود پزشکیان و گفتمان عدالت دموکراتیک، روزنامه اعتماد، ۲۱(۵۸۱۱): ۱۲-۱.
- پزشکیان، مسعود (۱۴۰۳/الف)، بیانیه مسعود پزشکیان بعد از پیروزی در انتخابات، در: خبرگزاری مهر، دسترسی: <https://www.mehrnews.com/news/6159443/%D8%A8%DB%8C%D8%A7%D9%86%DB%8C%D9%87-%D9%85%D8%B3%D8%B9%D9%88%D8%AF>، (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).
- پزشکیان، مسعود (۱۴۰۳/ب)، متن کامل اولین مناظره انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۳، در: خبرگزاری میزان، دسترسی: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4778552/%D9%85%D8%AA%D9%86-DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%84>، (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).
- پزشکیان، مسعود (۱۴۰۳/ج)، مشروح کامل دومین مناظره انتخابات ۱۴۰۳، در: خبرگزاری مشرق نیوز، دسترسی: <https://www.mashreghnews.ir/news/1615719/%D8%AE%D8%A8%D8%B1-D8%B0%D8%AE%DB%8C%D8%B1>، (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).
- پزشکیان، مسعود (۱۴۰۳/د)، متن کامل چهارمین مناظره انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۳، در: خبرگزاری میزان، دسترسی: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4779799/%D9%85%D8%AA%D9%86-DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%84>، (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).
- پزشکیان، مسعود (۱۴۰۳/ک)، متن کامل دومین مناظره دوره دم انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۳، در: خبرگزاری میزان، دسترسی: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4781347/%D9%85%D8%AA%D9%86-DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%84>، (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).
- پزشکیان، مسعود (۱۴۰۳/م)، متن کامل اولین مناظره دور دوم انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۳، در: خبرگزاری میزان، دسترسی: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4781142/%D9%85%D8%AA%D9%86-DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%84>، (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).
- پزشکیان، مسعود (۱۴۰۳/ی)، متن کامل آخرین مناظره انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۳، در: خبرگزاری میزان، دسترسی: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4780094/%D9%85%D8%AA%D9%86-DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%84>، (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).
- توحیدی، زهرا، شریعتی‌نیا، محسن (۱۳۹۲)، ایران و قدرت ساختاری غرب، فصلنامه روابط خارجی، ۵(۳): ۱۵۰-۱۲۵.
- حجازی، سیدنصراله، بهرامی، وحید (۱۳۹۸)، کاربری روش تحلیل گفتمان لاکلا و موف در رشته علوم سیاسی، روش‌شناسی علوم انسانی، ۲۵(۹۹): ۱۸-۱.
- حسینی‌زاده، سیدمحمدعلی (۱۳۸۳)، نظریه گفتمان و تحلیل سیاسی، علوم سیاسی، ۷(۲۸): ۲۱۲-۱۸۱.
- دهقانی فیروزآبادی، تحلیل گفتمانی سیاست هسته‌ای دولت احمدی نژاد؛ از هژمونی تا افول، سیدجلال، عطائی، مهدی (۱۳۹۴)، پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، ۴(۱): ۵۸-۲۲.

رسولی ثانی آبادی، الهام (۱۳۹۰)، هویت انقلابی-اسلامی نظام جمهوری اسلامی ایران در گفتمان‌های مختلف سیاست خارجی، سیاست خارجی، ۲۵(۱): ۲۹-۴۸.

رسولی ثانی آبادی، الهام (۱۴۰۳)، بررسی مسیرهای تغییر سیاست خارجی دولت ج.ا.ایران در کابینه چهاردهم براساس مدل ترکیبی تغییر سیاست خارجی، رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۱۶(۳): ۴۸-۲۵.

رنجکش، محمدجواد، لطیفان، نویدرضا (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر رقابت روسیه و آمریکا بر روند همگرایی و واگرایی منطقه‌ای آسیای مرکزی (سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۰۱)، فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی، ۹(۲): ۲۶۹-۲۸۸.

سلطانی، سید علی اصغر (۱۳۸۳)، تحلیل گفتمان به مثابه نظریه و روش، علوم سیاسی، ۲۸: ۱۸۰-۱۵۳.
سمیعی اصفهانی، علیرضا، فتحی مظفری، عبدالرضا (۱۳۹۱)، نقش و جایگاه قدرت نرم در دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مجله مطالعات خاورمیانه، ۱۹(۳): ۱۷۶-۱۴۵.

صادقی، محمود (۱۴۰۳)، نقش احزاب اصلاح طلب در پیروزی پزشکیان، در: آرمان امروز، دسترسی: <https://www.armandaily.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4%D8%A7%D8%AD%D8%B2%D8%A7%D8%A8-%D8%A7%D8%B5%D9%84%D8%A7%D8%AD-%D8%B7%D9%84%D8%A8> (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).

فحص، حسن (۱۴۰۳)، ایران میان دو جواد، در: عصر ایران، دسترسی: <https://www.asriran.com/fa/news/982428/%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D9%88> (دستیابی ۳۰ تیر ۱۴۰۳).

فرهادی، لیلیا (۱۴۰۳)، عباس عبدی در گفت‌وگو با رویداد ۲۴ می‌گوید چرا از روز اول به پیروزی پزشکیان خوش بین بود، در: رویداد ۲۴، دسترسی: <https://www.rouydad24.ir/fa/news/375665/%D8%A7%D8%B2-%D8%B1%D9%88%D8%B2-%D8%A7%D9%88%D9%84-%D8%A8%D9%87> (دستیابی ۲۸ تیر ۱۴۰۳).

کسرابی، محمدسالار، پوزش شیرازی، علی (۱۳۸۸)، نظریه گفتمان لاکلا و موفه ابزاری کارآمد در فهم و تبیین پدیده‌های سیاسی، سیاست، ۳۹(۳): ۳۶۰-۳۳۹.

متقی، ابراهیم، صفاری‌امان، سارا (۱۳۹۵)، پیوند ژئوپلیتیک و گفتمان اعتدال در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات خاورمیانه، ۲۳(۲): ۳۰-۵.

مقدمی، محمدتقی (۱۳۹۰)، نظریه تحلیل گفتمان لاکلا و موف و نقد آن، معرفت فرهنگی اجتماعی، ۲(۲): ۱۲۴-۹۱.
نخعی زرنندی، نصرالله و دیگران (۱۴۰۱)، گفتمان اعتدال از شکل‌گیری تا افول، جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۵(۷): ۱۹-۲.
ونت، الکساندر (۱۳۸۴)، نظریه اجتماعی سیاست بین‌الملل، ترجمه حمیرا مشیرزاده، تهران: انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

یورگنسن، ماریان، فیلیپس، لوتیز (۱۳۸۹)، روش و نظریه در تحلیل گفتمان، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی.

Alfoneh, Ali (2024), Iran's foreign policy under Masoud Pezeshkian is full of promises but also perils, in: The National, available:

<https://www.thenationalnews.com/opinion/comment/2024/07/06/irans-foreign-policy-under-masoud-pezeshkian-is-full-of-promises-but-also-perils/>, (access 18 July 2024).

Fassih, Farnaz (2024), Iran's New President Promises Changes. Can He Deliver?, in: The New York Times, available:

<https://www.nytimes.com/2024/07/16/world/middleeast/iran-new-president-pezeshkian.html>, (access 18 July 2024).

- Jorgensen, Marianne, Phillips, Louise (2002), *Discourse Analysis as Theory and Method*, London: Sage Publications.
- Kaarbo, Juliet (1997), Prime Minister Leadership Styles in Foreign Policy Decision-Making: A Framework for Research, *Political Psychology*, 18(3): 553-581.
- Laclau, Ernesto (1990); *New Reflections on the Revolutions of Our Time*, London: Verso.
- Laclau, Ernesto, Mouffe, Chantal (1985), *Hegemony and Socialist Strategy: Toward a Radical Democratic Politics*, London: Verso.
- Ozyakar, Ahmet Furkan (2024), Can Masoud Pezeshkian transform Iran's domestic and foreign policy?, in: TRTWorld, available: <https://www.trtworld.com/opinion/can-masoud-pezeshkian-transform-irans-domestic-and-foreign-policy-18181855>, (access 18 July 2024).
- Peterson, Scott (2024), How a reformist connected with Iranians and inspired enough to vote, at: The Christian Science Monitor, available: <https://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2024/0708/iran-election-turnout-reformist-president>, (access 18 July 2024).
- Pezeshkian, Masoud (2024), My message to the new world, at: Tehran Times, available: <https://www.tehrantimes.com/news/501077/My-message-to-the-new-world>, (access 18 July 2024).
- Saraswat, Deepika (2024), Pezeshkian's Victory and Return to a 'Balanced' Foreign Policy, in: The Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses (IDSA), available: <https://www.idsa.in/issuebrief/pezeshkians-victory-dsaraswat-120724>, (access 18 July 2024).
- Sardabi, Narges, Biria, Reza and Azin, Nooshin (2014), Rouhani's UN Speech: A Change in Ideology or Strategy, *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World (IJLLALW)*, 7(3): 84-97.
- Takeyh, Ray (2024), What Could Change Under Iran's New 'Reformist' President?, in: Council on Foreign Relations, available: <https://www.cfr.org/expert-brief/what-could-change-under-irans-new-reformist-president>, (access 18 July 2024).
- Van Dijk, Teun. (2003). *Ideology and Discourse; A Multidisciplinary Introduction*, Barcelona: Pompeu Fabra University.
- Wendt, Alexander(1999), *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press.